

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р **Румяна Божинова**, ИИНЧ – БАН

На дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“

Автор: Роза Любенова Динчева

Тема: „Сравнително изследване на ефектите на гнева върху развитието на Аз-контрола при медицински сестри и студенти, които се обучават за медицински сестри“

Научен ръководител: Доц. д-р Пламен Ангелов Цоков

Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № Р 33 1307 от 19. 04. 2021г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научно жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: „Сравнително изследване на ефектите на гнева върху развитието на Аз-контрола при медицински сестри и студенти, които се обучават за медицински сестри“, за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“.

Автор на дисертационния труд е Роза Любенова Динчева докторант в редовно обучение към катедра „Психология“, с научен ръководител доц. д-р Пламен Ангелов Цоков от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Роза Любенова Динчева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл. 36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- Молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедура за защита на дисертационен труд;
- Автобиография в европейски формат;
- Протокол от катедрен съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- Дисертационен труд;
- Автореферат;
- Списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- Копия на научните публикации;
- Декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи

Според приложените *биографични данни*, докторантката е завършила специалност психология – бакалаварска степен в ПУ „Паисий Хилендарски през 2013 година, а през 2015 година получава магистарска степен по „Приложна психология“ в същия университет. Също при Пловдивския университет, Роза Динчева е редовен докторант по „Педагогическа и възрастова психология“ от

2017 до 2020 година. Това показва подчертана последователност в амбицията ѝ за постигане на по-висока квалификация и съответно професионална реализация в областта на психологията, независимо от медицинското образование, което първоначално има.

Трябва също да се отбележи, че по време на докторантурата Роза Динчева участва в международен научен проект, включва се и в текущи научни мероприятия – международна конференция, кръгла маса, семинари и други.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Предложеният от Роза Динчева дисертационен труд е фокусиран върху контрола на собственото поведение във връзка с преживяваните негативни емоции и по-конкретно гнева. Това е психологичен проблем, който представлява сериозен научен и приложен интерес. Механизмът на възникването, изявата и регулацията на гнева все още не е достатъчно изяснен и стои на дневен ред за изследователите в областта на емоциите, в областта на проявите на агресия, а също на изучаващите личностните особености.

От друга страна Аз контролът върху собствените емоции и поведение е в центъра на вниманието на широк кръг приложно ориентирани психолози – терапевти, консултанти по междуличностни отношения, по подбор на кадри и формиране на работни екипи и други. Посоченото, като цяло, подчертва актуалността на конкретната дисертационна тема, нейният дисертационен характер.

Основната цел на дисертационното изследване и задачите за нейното реализиране предполагат изучаване на гнева и неговия контрол във връзка с преживявания от индивида стрес и личностните особености - локализация на контрола, завист и срамежливост, при лица упражняващи професията медицинска сестра и студенти, подготвящи се в същата професионална област. Подобно изследване дава възможност за разкриване на влиянието на съществени ситуативни и личностни променливи върху възникването на гнева и неговия контрол. В същото време ориентацията към определена професионална сфера значително повишава значимостта и целесъобразността на изследването. Наред с разкриването на широко проявяван регулативен механизъм, в случая се установяват и особености специфично свързани с условията на упражняване на професията медицинска сестра.

Познаване на проблема

Докторантката демонстрира много широко и задълбочено познаване на цялата гама от аспекти на третиране и анализ на гнева като психологична променлива. В исторически план са проследени концепциите и изследванията върху емоциите – класическите и съвременните психологични модели, неврофизиологичната основа на емоционалните процеси. На тази база са представени вижданията за гнева, неговата същност, предпоставки и изразяване, връзката му с агресията. Отделено е специално място на конструктивните и деструктивни ефекти, които той носи, според наличните изследвания. Самостоятелно е разгледан въпроса за самоконтрола и неговата роля за управление на гнева.

Методика на изследването

Дисертационното изследване е проведено с помощта на десет метода, които са подходящо подбрани, в съответствие с поставените задачи. В същото време обаче е пропуснато да се отбележи дали приложените в проучването методи са адаптирани за български културни условия. Изключение прави метода насочен към измерване контрола на гнева (Anger control), отбелязан като адаптиран и стандартизиран от самата докторантка, без да е посочен автора на оригиналната версия. Отсъства приложение на всички методи към дисертационния труд. Отсъства също приложението на подготвената за конкретното изследване анкета.

Извадката за провежданото емпирично изследване е подходящо подбрана, съобразено с необходимостта от същинска и контролна група. Положително е и нейното представяне, въпреки, че част от показателите, които са проследени не представляват интерес за конкретната работа, например дали изследваното лице има деца и колко са те.

Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е разработен в рамките на 282 страници. Той включва шест глави. Три от главите, обхващащи 209 страници (повече от две трети от работата) и има теоретичен характер. Останалата част, приблизително една трета, около 60 страници, е посветена на проведеното емпирично изследване. Това дава основание да се приеме, че дисертацията има два центъра, първият от които е чисто теоретичен. Положителното на първата част е представената широка панорама от теории и изследвания по дискутираните в труда проблеми, както и опита те да бъдат изложени в логична последователност и връзка, което безспорно има сериозна информативна стойност. В същото време трябва да се отбележи, че теоретичната част, а и работата като цяло би спечелила, ако тази част завършваше с оригинално авторово обобщение.

Втората част на работата, засягаща емпиричното изследване, е традиционно построена и включва три глави. Първата е озаглавена „Дизайн на изследването“ и съдържа постановката и дизайна на изследването. Правомерно в тази глава са изложени целта и задачите на изследването. В тях докторантката се опитва да отрази множество аспекти, които представляват интерес. Максимализмът, от който вероятно е водена обаче и пречи да представи достатъчно ясен и строен модел на изследването – целта е излишно разгърната с няколко подцели, които реално изглеждат задачи на изследването, но това е допълнено от други задачи. От друга страна хипотезите на изследването са ясно и конкретно формулирани. Те са значително по-малко на брой и зад тях стоят реално реализираните в изследването задачи, което е потвърдено от последващото изложение на резултатите.

В тази глава подходящо са представени и методите на изследването, извадката, процедурата на изследването и приложените статистическите методи.

Втората глава от емпиричната част на работата е озаглавена „Статистическа обработка на резултатите“. Тя съдържа резултатите от изследването, придружено от кратка интерпретация (в този смисъл заглавието би трябвяла да бъде „Резултати и обсъждане“). На базата на приложените корелационен, дисперсионен, регресионен и факторен анализ са представени и илюстрирани таблично и графично резултатите от изследването, като доказателствен материал относно издигнатите хипотези. Това в общи линии е

коректно направено, но изложението е много семпло. Това вероятно е и причината „Изводите и приносите“ отразени в последната глава на дисертацията да са също така семпло представени и тяхен център да са не резултатите от изследването, а начина на неговото провеждане.

Като цяло работата се нуждае от сериозно прецизиране, което се отнася до структурни промени, съдържателно обогатяване на отделни части, стил и език на изложението.

Независимо от множеството критични бележки като цяло дисертационният труд съдържа няколко **приносни моменти**, в чиято основа е комплексното теоретично и емпирично третиране на гнева :

1) На базата на утвърдени и модерни концепции и проучвания е постигнато многопланово обрисване на гнева като сложнотерминиран психологичен феномен с значимо място в адаптивното и дезадаптивното функциониране на индивида;

2) Изведени са специфични тенденции в проявата и стратегиите на регулацията на гнева при лицата упражняващи професията медицинска сестра;

3) Установени са съществени закономерности на връзката на гнева с личностните характеристики завист, срамежливост и локализация на контрола;

4) Проследена е връзката на гнева с преживявания стрес от лицата упражняващи професията медицинска сестра;

5) Адаптиран и стандартизиран е тест Anger Control за изследване на гнева.

Посочените приноси имат научна и приложна стойност. Разкритите закономерности по отношение на изявата на гнева и съответно прилаганите от индивида стратегии за регулацията му могат да подпомогнат психологичната практика при създаване на превантивни програми ориентирани към определени трудови среди, както и при индивидуално консултиране.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предложеният от **Роза Любенова Динчева** дисертационен труд на тема: **„Сравнително изследване на ефектите на гнева върху развитието на Аз-контрола при медицински сестри и студенти, които се обучават за медицински сестри“** показва широка литературна осведоменост, видими познания в областта на методологията на психологичното изследване и интерес към значими от научна и приложна гледна точка проблеми и ориентация към тяхното изучаване.

Дисертационният труд напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и правилника за прилагането му. Посоченото по-горе ми дава основание с убеденост да гласувам за присъждането на **Роза Любенова Динчева** образователната и научна степен „Доктор“ по направление „Психология“.

6. 09. 2021 г.

Проф. д-р Румяна Божинова